

ARTIȘTI PLASTICI ORĂDENI. MÁRTA JAKOBOVITS

MARIA ZINTZ

PLASTIC ARTISTS FROM ORADEA. MARTA JAKOBOVITS ABSTRACT

Marta Jakobovits's creation is so deep as formally it may look uncomplicated. More than 30 years ago when I first saw her works, I realized that they were more than the shape the eye could perceive. Her ceramic shapes were born out of her need to create and imprint the matter with her and our deepest emotions and mysteries. Canons and mimesis did not exist for her because shapes kept changing and modelling continuously.

In an interview from 1990 in "Arta" magazine she stated her artistic belief, a constant of her entire artistic activity: "You accumulate impressions, feelings, after natural elements (tensed shapes, materiality relationships, strange structures and textures, colour relations – shape, colour – texture in nature). All these feelings, accumulations of plastic experiences stir my relationship with the malleable, colourable and structurable material". She also confessed that of all possible attitudes towards matter she was overwhelmed by the miraculous attitude that is able to transform the secret of the matter in this universal secret and regardless of the epoch it stays true - from Palaeolithic to our times.

In another interview, Marta Jakobovits said "(...) My thinking, my attitude towards matters relates to the archaic time, the magic of the beginnings and also to that magical attitude that determines different creative procedures, suggesting archaic features like the citadels, the millenary statues from Anatolia, the plates of clay from Sumeria, the cult vases from Egypt. They all speak out their secret through their shapes." She tells and she creates through form and colour: "I send out special meanings through the unity of the matter, extraordinary plastic experiences otherwise unexplainable to us. Realizing such a unity is my greatest challenge. I feel there is no other way I can express that something so profound that in creation becomes the most important thing for me".

In her conception, the artistic adventure meant the research of all possibilities offered by cosmic matter. The artistic adventure meant that particular possibility to combine shape, colour and function in an artistic expression of high quality. In the process of creation she uses the discipline of the shape and the technological exigencies.

The organic bond with nature is also important for her. She always discovers something new and precious in the rich shapes of nature. And even if it has a secondary role, being fully subordinated to the form, the colour is important too. Marta Jakobovits's colours are used for the plastic expression of matter that becomes expressive as it wears the creator's mark.

There are compositions that invite you to meditate upon human condition and the role and place of the individual in a group, in society, the danger of stereotyping, of uniformization. Marta Jakobovits has never created her works wishing to seduce or to be liked and accepted. On the contrary, her works

make us think and go deep into the human relations, in the being's intimacy. As Gazda József also observes, in order to express the danger of uniformization she avoids the beaten paths and pays attention to the function of the pieces and tradition. Marta Jakobovits confesses in an interview that "I fully trust geometric shapes. If a shape is modelled, created by its own rules it then carries its own truths. It is something abstract but this is where I step in. I, the creator, decide the proportions and in this way the shape receives an individual character and a certain particularity. I stamp my own truth on it. This is why I deviate a little from the regulated geometric form and I introduce tensions on its surface, life, a plus, precisely through the wanted irregularities. I start from the geometric form; I take a step forward paying a lot of attention, slowly, until I reach the moment when I still live the becoming shape. I pay attention to what happens to the shape while I am applying on it small modifications but also, to what happens inside of me on the process of modification". At first she wanted to use forms as simple as possible in order to "speak out" through shapes as much as it was necessary. The small irregularities of the pieces created by her are actually the main feature of her work. This also explains the use of grotesque for expressing her ideas and the inner states from the moment of creation, without dehumanizing the anthropomorphic shapes, on the contrary, by stressing out the expressive force: because her relationship with the shape is one capable to express feelings and deep human truths.

Marta Jakobovits's personal exhibitions were thought as a full expressive space of artistic communication and structured on a certain way of exposition which establishes a net of relations between works, having a role of communication, driven towards the permanent and immanent rhythms of the world.

She swings from a figurative that was stylized to its essence, a figurative that has the nature of objects and the active part of archetypal images, sometimes symbolic, abstract shapes and other apparently amorphous and misshapen images and "asks" the clay that wraps us and everything around to hand back the infinite shapes with all their magic.

This is why I believe she feels the matter as a supreme concentration of all the possibilities of creation. In order to become a shape that carries signs, all elements must work together: water, air, fire and soul (...). Restless, with the explorer's passion, Marta Jakobovits creates from all materials and techniques related to earth, that are used from the Occident to the Orient, such as the Japanese raku, through which chamotte, kaolin and clay become shapes. In the last decades she approached the richer materiality of chamotte for it is able to conserve the austerity of its original shape. She applies colour solutions through glaze as she is now a great master, a "sorceress" of the raku technique, reaching amazing results through oxidant atmosphere, reduction and burning with salt or other additives.

Harsh, rugged textures, even rough ones, or pasty and velvety, dull, glittering or apparently fluid or soft, become volumes, pure shapes, born from time immemorial or an ageless untouched world. Some shapes may be seen as the ultimate consequence of schematics because they represent the equivoque between illusion and figuration and its replacement with a testimony or a fragment. Wishing to bring us closer to some works she uses uncertain colour tone, with metal shades or granular textures and refined agreements, keeping the magmas of the paste in a sublime state with delicate chromatics.

In Marta Jakobovits's creation we can see the great lesson of maximum economy of expression and a chosen and consequent limitation to minimum elements reminding us of the oriental laconism (and we remember it as a world that does not bring chaos in opposition to order but merges them, just like the finite and the infinite, movement and rest.)

Creația Mártei Jakobovits este cu atât mai adâncă ca mod de simțire, cu cât formal pare mai simplă. Încă acum mai bine de 30 ani, când i-am văzut primele afirmări cu lucrările sale, forme ceramice ce se nășteau din nevoia de facere doar în măsura în care Márta Jakobovits însemna în materie ceea ce avea mai emotiv și mai tainic în ființă

sa și în noi de asemenea. Încă de atunci forma nu era doar ceea ce vede ochiul. Pentru ea, mimesis-ul nu exista pentru că formele se modelau continuu.

Apoi, am avut bucuria de a organiza în anul 1979 o expoziție personală Márta și Miklós Jakobovits la Muzeul Țării Crișurilor. De atunci, lucrările sale nu au încetat să mă uimească prin pasiunea experimentelor declanșate de o curiozitate – inventivitate de etern început dar în care este inclus tot ce s-a cumulat până atunci, având un profund simț al materiei prin înțelegerea sensurilor închise în ea. De atunci, Márta Jakobovits nu a încetat să refacă drumul genezei, înaintând tot mai adânc în încercarea de a descoperi pulsul vital, pe care-l trăiește ca năzuință formativă amorful.

Márta Sárközy, prin căsătorie Jakobovits, s-a născut la Santău, județul Satu Mare în 22 septembrie 1944. După absolvirea Școlii Tehnice de Arhitectură din Oradea (1961-1964), pentru că marea sa pasiune era arta, a studiat între 1965-1971 la Institutul „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, la secția ceramică. Au urmat apoi sute de participări la expoziții colective, expoziții personale, din dorința de a comunica ceva semenilor săi. De aceea ea nu reprezenta, nu aderase la figurativul recognoscibil, nu a vrut să se apropie de sculptură prin portret ori prin compoziții cu o anumită dedicație, deși lucrările sale aveau un sens al monumentalului, optând pentru concentrare, pentru forme care nu se înscriau în mod deliberat într-o estetică a armoniei apolinice. De la început, preocupările Mártei Jakobovits s-au îndreptat spre două direcții ale căutărilor expresiv formale și cele ale artei decorative și utilitare, deși, adeseori, ele s-au încrucișat. Istoricul de artă Gheorghe Vida se referea într-un articol din 1981 la creația Mártei Jakobovits, observând „subtila cultură a formei care îngăduie conviețuirea rafinatei simplități extrem-orientale cu o anumită viziune aspră, deliberat anticalofilă, brutală chiar, ducând la un grotesc particular”¹.

În 1974, Márta, împreună cu Jakobovits Miklós, preocupată de investigarea expresivității chipurilor aflate în alienare mentală, au călătorit la Târnăveni la Spitalul de Neuropsihiatrie. A realizat o serie de lucrări create din dorința de a obține o maximă expresivitate, cu mijloace cât mai simple formal, integrând o serie de concepte, de aspirații ce țin de condiția omului. Este vorba de nevoia ființei umane de comunicare cu lumea, de înțelegere a sa dincolo de aparențe. Tocmai de aceea o temă a constituit-o lumea văzută ca un spectacol ambiguu într-un amestec de echivoc (dar și de mister), de farsă și tragedie, ca și constante care nu s-au schimbat de mii de ani. De aceea o parte din statuetele și figurinele sale din deceniul al optulea instaurează un climat de neliniști în care destinul uman și al relației dintre oameni este exprimat cu mijloace simple, într-o viziune ce pare arhaică, amintind de idoli străvechi, prezenți în civilizații vechi de mii de ani, din Babilon până în nordul Europei, coborând în Malta și chiar mai mult, până în Insula Paștelui. Sunt descoperiri personale care țin și de acea „cultură a formei” la care se referea Gheorghe Vida.

¹ Gheorghe Vida, *Márta Jakobovits. Profil*, în *Arta*, nr. 10-11, 1981

Mărta Jakobovits era atrasă atunci de aspectul dramatic al existentului în forme sculpturale tensionate, incluzând un dramatic existențial. Lumea aceasta cu ființe umane ciudate ce par a viețui la marginea existenței nu se poate străbate cu o privire detașată, ci numai prin implicare, iar sinceritatea exprimării este menită să tulbure conștiința și tulburând-o s-o limpezească, pentru a reda omului însemnele legitimității existenței sale. Prin acele lucrări, dorea să ne amintească că lumea are două emisfere: una a sensibilității și a tensiunii, alta a rațiunii și lucidității, arătându-ne, deci, că dincolo de fața luminoasă a existenței există și o alta, unde iraționalul, bizarul, frustrarea, singurătatea, bătrânețea, dorințele neîmplinite își vor pune pecetea nemilos pe viața omului. Ființele create de ea, cuprinse în forme închise, exprimate într-un stil concis, sintetic, par întoarse asupra lor însăși, într-o stranie neclintire sau într-o atitudine de vagă așteptare ori de veghe². Ele au rămas în memoria mea cu încărcătura lor mocnită, adâncă și mereu actuală, pentru că se înscriu într-o viziune existențialistă, la care omul revine, punându-și întrebări adesea dureroase ca sens. Lucrările sale din deceniul opt se distingeau prin tensiunea, insolitul și logica soluțiilor compoziționale³.

Unul dintre primele cicluri cu lucrări modelate în lut erau în legătură cu arta populară, cu lumea rurală. Ea relua tema ce dezvolta figurine care ascundeau trăsături feminine legate poate și de motivul străvechi al pietrelor-mame, Gee, simplificate, mici ca dimensiuni, „îmbrăcate” în port popular, de dimensiuni diferite, în poziții frontale, creând raporturi formale, spațiale ce tindeau să sugereze o lume de acum și dintotdeauna. Aceste figurine erau prezente în expoziția personală din 1973.

Dar tot în aceea expoziție se puteau vedea și lucrări nonfigurative, forme ovale, având încrustate semnele plus și minus, amintindu-ne de cele ale lui Mondrian, semne ale unității prin prezența masculinului și femininului, deci ale continuității. Istoricul de artă Mircea Țoca se referea la figurinele din primii ani ai deceniului opt, observând că „(...) *Un cântec străvechi* (1976), *Străbunica* (1977), *Un om* (1975) fac dovada unei salutare maturități exprimate de modelajul subtil, de feminitate, insolitul și logica soluțiilor compoziționale ce investesc cu farmec aparte figuri cu o căutată tipologie arhaică”⁴. Observa originalitatea vocației de sculptor asupra căreia profesorul Mircea Spătaru a avut o benefică influență. Dar Mărta Jakobovits a fost atentă și la marii creatori europeni, cu o fină intuiție aflând soluții pe care le simțea apropiate de propriile sale aspirații, de așteptări formale, lucrând neobosită să afle sensurile dorite, experimentând, reluând formele, temele chiar după ani de zile, descoperind alte și alte posibilități ale materiei modelate, având un mare respect pentru ea, o înțelegere bazată pe o bogată informație, asimilată cu sensibilitatea unei artiste atentă la toate semnele și semnalele primite printr-un exercițiu reluat cu tenacitatea drumețului de cursă lungă. Tocmai de aceea ea a revenit în timp la teme abordate chiar din primii ani după absolvirea Facultății de Arte Plastice.

² Maria Zintz, în *Catalogul Expoziției personale*, la Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1979

³ Mircea Țoca, *Mărta Jakobovits*, în *Familia*, nr. 11, 1982

⁴ Idem, *Mărta Jakobovits*, în *Artiști orădeni*, Ed. Meridiane, București, 1983

Ceea ce afirma Márta Jakobovits într-un interviu din 1990 în revista „Arta” despre gândirea sa plastică este o constantă a întregii sale activități artistice. „Acumulezi impresii, trăiri după elemente naturale (forme tensionate, relații de materialitate, structuri și texturi ciudate, relații de culoare – formă, culoare – textură în natură). Toate aceste trăiri, acumulări de trăiri plastice impulsionează relația mea cu materialul maleabil, colorabil, structurabil”⁵. Tot atunci mărturisea că dintre toate atitudinile posibile față de material o copleșește atitudinea miraculoasă care e în stare să transforme secretul materiei în secret universal și aceasta indiferent de epocă, de la paleolitic până în zilele noastre rămâne valabil.

Într-un alt interviu Márta Jakobovits spunea „(...) Gândirea mea, atitudinea mea față de materii se leagă de arhaic, de farmecul începuturilor, de asemenea, de acea atitudine la fel de magică, care determină proceduri creatoare diferite, sugerând caracteristici arhaice ca ale citadelor, statuilor milenare ale Anatoliei, ca lespezile de lut din Sumeria, vasele de cult din Egipt. Ea creează prin formă - culoare, „prin unitatea materialității, transmit sensuri speciale, experiențe plastice mirifice și altfel inexplicabile pentru noi. Realizarea unei asemenea unități constituie cea mai mare provocare pentru mine. Numai astfel simt că pot exprima acel ceva profund care în creație devine cel mai important pentru mine”⁶.

Márta Jakobovits a dorit să înfățișeze forme care să transmită acea legătură tainică cu lumea, cu ceea ce a acumulat, a filtrat și a rămas până la noi. Chiar atunci când în primii ani după absolvire a creat figurine care înfățișau personaje umane, ea deforma, simplifica, dorind să comunice emoții, un sens, uneori o atitudine, o expresie umoristică sau chiar grotescă. În expoziția sa personală din 1973 de la Oradea, la doi ani de la absolvirea Institutului de Artă „Ion Andreescu” din Cluj, se putea observa ideile sale cu privire la creație. Criticul de artă Borghida István scria că „Márta Jakobovits sugerează figuri umane și animale prin cele mai simple forme, simplifică asemenea desenelor sau păpușilor animate. Un glob sau un element de forma unei picături ori a unui cartof, cu motive pictate pe suprafața lor sau fără, în mâna ei devin expresive. Prin aceste obiecte vrea să comunice totdeauna ceva. Uneori propune teme sociale, prin lucrări aparent vesele. Astfel îl ironizează pe *Marele om* care devine mititel și nesemnificativ pe soclul imens, adepții lui sunt așezați în rânduri și în urma «omului mare», dar mai în spate, această ordine nu mai este respectată, transformându-se într-un haos total”⁷.

O vreme era preocupată și de tema mulțimii la care se referea și Borghida István. De altfel, preocuparea de a crea familii, mulțimi de obiecte care să pună în

⁵ Márta Jakobovits, în *Arta*, nr. 4 - 5, 1990, București

⁶ Veres Petr, *Materia... magia care unește etapele timpului. Opinii ale Mártiei Jakobovits în Arta ardeleană*, 2004, vol V, p. 17

⁷ Borghida István, *Jakobovits Márta Kerámiai Között* (Între obiectele de ceramică ale Mártiei Jakobovits), în *Cluj Elet*, 1975

valoare raporturi spațiale cromatice, dar și un habitat al lor, este o constantă în întreaga sa creație. Într-un interviu Márta Jakobovits spunea că tema mulțimii o preocupă încă din perioada studenției, pornind de la o idee că orice individ face parte dintr-o comunitate în cadrul căreia fiecare încearcă să se remarce. „De multe ori încerc să prezint sub formă abstractă relația individului cu societatea (...)”. În aceste lucrări ea recurgea la deformări, le exagerări formale, până la grotesc, tocmai ca prin relațiile formale ale proporțiilor să accentueze starea de spirit, ideea propusă, expresivitatea figurilor. Avea nevoie de distorsionare, pentru că ea descompunea și reasambla formele pentru a răspunde gândirii plastice și sentimentelor sale și încă de atunci căuta experimente, încercând să afle posibilitățile expresive ale diferitelor materiale și tehnici, email, porțelan, sticlă. Fiecare material are particularitățile sale proprii. Recunoștea că, „un profesionist trebuie să simtă în vârful degetelor posibilitățile tehnologice care decurg din particularitățile materialelor. Porțelanul mă interesează foarte mult, îmi place finetea lui nobilă, dar totodată apreciez și frumusețea aspră a materialelor dure. Trecerea de la un material la altul are un efect stimulat (…). Experimentez nuanțe de culori pe care le utilizez în funcție de ideile pe care doresc să le exprim (...)”. A fost și a rămas fascinată de posibilitățile creative ale materiei pentru a da expresie și a găsi răspunsuri la interogațiile sale. Pentru ea aventura artistică a însemnat cercetarea posibilităților oferite de materie. Aventura artistică înseamnă posibilitatea de a îmbina forma, culoarea, funcționalitatea, printr-o exprimare artistică de mare calitate, considerând infinite disponibilitățile creative. În procesul de creație îi este de folos disciplina formei, exigențele tehnologice. Dar important este și legătura organică și sufletească cu natura, descoperind mereu uimită ceva nou și prețios în formele bogate ale naturii. Culoarea, chiar dacă are doar un rol secundar, fiind subordonată formei, este deosebit de importantă. Pentru Márta Jakobovits, culorile servesc la exprimarea plastică a materiei, care devine expresivă, purtând amprenta creatoarei⁸.

Începând cu anul 1976, Márta Jakobovits, care a lucrat și a expus constant, confruntându-se cu arta ceramicii cu o pasiune admirabilă, a avut șansa de a participa la o expoziție la Vallauris, oraș aflat pe Riviera franceză, centrul european cel mai important al ceramicii moderne, acolo unde a lucrat și Pablo Picasso, care s-a așezat lângă roata olarului pentru a visa și înflori în formele străbune viziunea lui modernă, armonizând formele cu viziunea modernă a epocii. La Vallauris se organizau, începând cu 1974, bienale de ceramică, înființându-se un Muzeu care proteja tradițiile propagând noul. Participările la bienalele de la Vallauris, dar și numeroasele expoziții de ceramică naționale și internaționale au stimulat-o, au provocat-o să caute, să experimenteze diferitele materiale ceramice în care să transpună impulsurile sale cele mai subtile, cele mai difuze emoții. Multe lucrări s-au aflat la început la granița dintre sculptură și ceramică. Márta Jakobovits considera într-un interviu din 1982 că există trei feluri de

⁸ Péli Elemér, *Tárlat után Jakobovits Miklós és Jakobovits Márta műtermében* (În urma unei expoziții în atelierul lui Jakobovits Miklós și Jakobovits Márta), în Dolgázó Nő, noiembrie 1979

probleme în jurul cărora se pot grupa lucrările sale: experimente (studii despre calitățile, despre potențialul expresiv al materialelor), ceramică sculpturală, obiecte din ceramică pentru folosință. Márta Jakobovits a fost preocupată până la un moment dat de toate cele trei tendințe. Ele avansau împreună, completându-se reciproc, câteodată unindu-se prin căutările sale. Chiar ea afirma că dacă cercetăm semnele particulare care aduc într-un punct comun cele trei direcții ale preocupărilor sale, printr-o activitate multidirecțională, următoarea observație ar fi că tocmai materialitatea, respectul profund pentru materialele ceramice constituie punctul comun. Materialul nu a fost niciodată pentru Márta Jakobovits un mijloc, ci un prieten care ajută. Ea îl studiază, poartă cu el un dialog, îl prețuiește, și așa cum scria încă în 1982 Gazda József, „ea este în slujba lui și îl stăpânește în același timp. Nu abandonează materialele alese, nu navighează spre țărături necunoscute, din contră, își exprimă ideile cu ajutorul acestor materiale, indiferent în care direcție se încadrează obiectul creat de ea”⁹.

Chiar în expozițiile sale din primii ani după absolvirea institutului și mai ales în atelierul său, se puteau vedea lucrări de sculptură mică în ceramică, cu o tendință combinativă. Numeroase lucrări erau compoziții concepute din mai multe bucăți, preocupată de raportul dintre parte și întreg, de rolul părții în cadrul întregului, a fragmentului, de individualitatea fiecărei componente, de conținutul ei expresiv, de efectul în armonia și echilibrul întregului, dar și de posibilitățile de combinare, de noi aranjamente, în vederea obținerii unor noi compoziții. Poziția figurilor nu era fixată și astfel compoziția se reînnoia de fiecare dată. Când elementele componente se rearanjau, ceea ce îi provoca o adevărată voluptate prin combinarea, poziționarea acestora, pentru a da noi sensuri, atmosferă (inedită), te atrăgea și pe tine, privitor, în această aventură creativă. Publicul putea interveni și el, interacționa, provocarea era stimulativă. Uneori compozițiile de grup cuprindeau figuri de diferite dimensiuni, iar viziunea omului uniformizat, identic, doar mai mare sau mai mic i-a fost sugerată de viață.

Sunt compoziții care te invită la meditație asupra condiției umane, a rolului și locului individului în grup, în societate, a pericolului stereotipiei, a uniformizării. Márta Jakobovits nu a creat niciodată lucrări din dorința de a seduce, de a plăcea, din contră, pentru a ne obliga să gândim, să pătrundem în profunzimea relațiilor umane, în intimitatea ființei. Pentru formă, pentru a exprima pericolul uniformizării, ea, așa cum observa Gazda József, evita căile deja bătătorite, fiind atentă la funcționalitatea pieselor și la tradiție. Márta Jakobovits mărturisea într-un interviu că „cea mai mare încredere o am în formele geometrice. Dacă o formă este modelată, creată după propriile ei reguli, ea este purtătoarea propriilor sale adevăruri. Este ceva abstract, dar aici intervin eu, creatorul, care decid asupra proporțiilor, și astfel forma primește un caracter individual, îi conferă o anumită particularitate, îi imprim adevărul meu. Pentru aceasta

⁹ Gazda József. *Kiállítások Hármonia és szépségideál (Jakobovits Márta alkotó műhelyében) – Expoziția Armonie și ideal de frumusețe (Activitatea de creație a Martei Jakobovits), în Előré, 24 septembrie 1982*

deviez puțin de la forma geometrică regulată, introduc tensiuni pe suprafața ei, viață, un puls, tocmai prin neregularitățile voite. Pornesc de la forma geometrică, fac un pas dar foarte atentă, încet, până ajung la momentul în care trăiesc încă forma aflată în «devenire». Sunt atentă la ceea ce se întâmplă cu forma în timp ce îi aplic mici modificări, dar și la ceea ce se întâmplă în ființa mea pe parcursul modificărilor forme geometrice¹⁰. La început ea dorea să utilizeze forme cât mai simple, pentru a „spune” prin intermediul formelor atât cât era necesar. Micile neregularități de formă ale pieselor create de Márta Jakobovits constituiau tocmai caracteristica principală a operelor sale. De aici și prezența grotescului pentru a exprima ideile sale, stările sale în momentul creației, fără a dezumaniza însă formele antropomorfe, din contră, accentuându-le forța expresivă pentru că relația ei cu forma este o relație umană capabilă să exprime sentimente, adevăruri adânc omenești.

Un ciclu tematic are ca subiect grupul uman. Dorea să dea expresie rolului și locului individului într-un grup. Siluetele sunt simplificate, formele compacte, iar prin modul în care autoarea le grupează, personajele pun în evidență stări, caractere, sesizând și o notă de duioșie, de înțelegere omenească și de umor. Simplificările ei trimit uneori la arta populară maghiară (și-a petrecut copilăria într-un sat transilvan, Santău, județul Satu Mare), la arta copiilor, la matryoska rusească. Într-un aranjament spațial, fiecare personaj transmite o altă trăsătură de caracter și de suflet, inocență, îngândurare, îndoielă și sfială, mândrie, visare. În altă lucrare a renunțat la modelarea trupurilor, reduse la niște forme tubulare, iar din grupul adunat se ivesc doar capetele, cu trăsăturile faciale incizate rapid, prin linii și goluri (ochii). Și totuși i-a conferit conglomeratului uman viață, expresivitate. Problemele devenirii, ale vieții și ale morții, ale continuității, probleme existențialiste – foarte în vogă în anii '70 când Márta crea aceste cicluri schematice – le regăsim și în alte lucrări.

Numărul mare de lucrări (lut) care exprimă o tensiune mai mult sau mai puțin reținută reclamă prezența unui ciclu tematic care pune în valoare meditațiile autoarei. În fața vieții, ea nu reprezintă, ea exprimă cu ajutorul unor figurine simplificate, care induc sensul dorit, chiar cu accente dramatice. De altfel, etape ale vieții, inocența, tinerețea, bătrânețea sunt aspecte ale existenței, transpuse într-o serie de lucrări în forme simplificate, deformate, dar care reușesc să transmită într-un „realism liric” momente ale vieții (*Bunica*).

Într-un alt ciclu tematic, prezent în preocupările sale în deceniile 7 și 8, sunt cuprinse lucrări care au legătură cu condiția umană, cu locul omului pe pământ și în societate. „Marele om” a murit și e susținut pe capetele unor oameni cu trupurile geometrizeate – cilindru și glob – având chipurile abia marcate. După moarte el rămâne un idol ce ne amintește de statui mesopotamiene. Există ceva grav, misterios, impenetrabil în această compoziție cu caracter solemn.

¹⁰ *Ibidem*

Tema cuplului a apărut tot în anii '70, ca și cea a locului ocupat de om, cu sușuri și coborâșuri în societate. Pot fi alături, ca pe urnele arhaice, poate etrusce, ocupându-și locul în eternitate, sau încă în căutarea unui anume loc. Figurile sunt tratate sintetic, concepute astfel pentru a exprima ceva grav, chiar solemn, iar locurile goale vorbesc despre absență, despre lipsa comunicării, despre despărțire. Într-o lucrare, omulețul pare că tocmai s-a trezit și, cu pumnul ridicat, el își strigă cu toate puterile sale revolta, poate frustrarea, durerea de a fi efemer – creat într-o estetică a urâtului, preferată de Márta Jakobovits –, grotesc, cu trupul diform, redat însă în forme compacte și simplificate. Este vorba de condiția omului pe pământ, vulnerabil, doar cu măreția de a dăinui prin ceea ce rămâne, prin cultură, prin forme ale civilizației, prin încercările sale de a pătrunde tainele universului. Prin reluările figurinelor și ale compozițiilor de grup ori înfățișând doar două sau numai un personaj, conținutul formal se esențializează tot mai mult. Susținătorii idolului devin „pietre”- sanctuare ce amintesc de cele de acum multe mii de ani, loc de desfășurare ale unor ritualuri sacre și misterioase și se leagă de un cult al morților, ori cariatide și atlanți ce susțin forme rudimentare dar încărcate de sensuri, semnificații grave. Gânditorul și revoltatul se transformă și ei în forme geometrizeate, semne că întotdeauna rămâne în urmă ceva, că ceea ce este esențial nu va pieri niciodată.

În primii ani după absolvirea Institutului, o nouă temă era prezentă în creația sa, lumea animală, cea mai veche și mai apropiată de pământ, târâtoarele, broasca țestoasă și șerpii, pentru a exprima mișcarea potențială, lentă ori dinamică, într-o multitudine de variante, de la formele concrete, realiste, modelate atent, până la forme care au devenit ritm, sugerând staticul ori dinamicul, mișcarea continuă, forme geometrizeate până la a deveni forme abstracte, dar conținând sensul dorit să-l obțină prin ele. Formele se răsucesc, dau sugestia de mișcare concretă, palpabilă, unele primesc chip de om, devin hibride, stranii, altele sunt combinații între volum și suprafață plană, ritmând energic spațiul în expansiune. Uneori le rupe, le fragmentează, pentru a le descoperi noi posibilități formative, de spațializare pe orizontală și chiar pe verticală, în aceste situații ele, formele, își cer dreptul la expansiune captând sensuri ale devenirii evolutive. Țestoasele induc impresia mișcării lente prin formele lor străvechi. Formele reluate devin compacte, simple, materii primordiale, statice, dar cu potențiale relansări în spațiu. Ele îi permitau să-i confere materiei – porțelan mai ales – senzația de matitate, de luciu alunecos, de striatiuni, texturi rugoase care contribuie la impresia de mișcare în expansiune, de mișcare potențială ori de static, dar niciodată inert.

Dar Márta Jakobovits a avut chiar de la început și pasiunea experimentelor. Ea își plasa și atunci lucrările sub semnul unui echilibru permanent între o neliniște adusă adeseori până la limita expresionistă și permanenta nevoie de claritate rațională. Dădea prin aceste forme impresia de gol, de plin, de stratificare a materiei etc, relevându-i acesteia calitățile ei primordiale dar și posibilitățile formative, de devenire într-un mod superior. Cu un simț al materiei deosebit de nuanțat, în înțelegerea sensurilor închise în

ea, modelând lutul, prelucrând porțelanul, dar și teracota pentru calitățile ei mai dure, mai fruste, refăcea drumul genezei apropiindu-se de forme ale vieții terestre pentru potențialul lor dinamic. A încercat să descopere pulsul vital pe care-l trăiește ca năzuință formativă chiar și amorful. Potențialul formativ al lutului, al pământului, ritmurile sugerate prin prelucrarea materialului, într-un mod cât mai organic, sunt experimentate și dezvoltate prin crearea în continuare a unor forme care să exprime idei, sensuri și adevăruri existențiale.

Dorel Găină spunea că „Mărta Jakobovits simte precum pământul, piatra și apele planetei, iubește pământul, pietrele și apele, dar asta nu îi este de ajuns, are nevoie (...) să admire și să respecte focul aflat și cel bănuț al cosmosului și aerul tare al cerului de aproape și de departe”¹¹. Iar Vasile Drăguț scria în *Arta* că „(...) altă categorie de lucruri aparține jocului grațios cu materia, eliberate parcă de orice canon (în realitate există și aici o permanentă veghe asupra procesului experimental), formele degajă o indicibilă prospețime, stimulând predispoziția ludică (...)”¹².

Ceramica, artă prin excelență „umană”, își valorifică admirabil posibilitățile de expresie și în alte lucrări ce aparțin domeniului decorativ-utilitar, cu o finalitate socială, de agrementare a ambientului, cu menirea de a contribui la modelarea gustului pentru frumos. Aceste forme ce promovează un joc de proporții, un ritm în stare să emoționeze sau să satisfacă simțul nostru de echilibru, și-ar putea găsi diverse posibilități de agrementare ambientală. A preferat și în această ipostază forme simple, unele modulare, ce permit recompunerea și implicit alte funcționalități și ritmuri spațiale, printr-o recombinație variată a părților cuprinse în grupajul decorativ. Tocmai de aceea, formele sunt tratate calm și familiar. A călătorit des la fabricile de porțelan de la Curtea de Argeș, a dorit să participe la proiectele ce cooptau ceramiști pentru a putea beneficia de posibilitățile oferite de producția în serie, de tehnologiile de acolo, propunând forme care să capteze atenția privitorilor. Seria „Ikebana”, care ne apropie Orientul îndepărtat, prin puritatea lor formală, piesele modulare geometrice simple ne aduc liniște, impresia de echilibru, evitând liniile care le-ar dramatiza, induc o stare de bine, atât de necesară în lumea de azi, cu ritmul ei infernal. Este vorba de o simplitate la care a ajuns lucrând continuu. Chiar ea spunea: „Lucrez continuu. Un moment de oprire ar duce la golirea formelor, la slăbirea relației mele, atât de intime, de strânse cu materialul”¹³.

Se simte aproape de ceea ce este pieritor în om, vulnerabil, niciodată seducător, dar și față de ceea ce este peren, de ceea ce nu s-a schimbat de mii de ani. De aceea se simte aproape și de natură, de materia primordială, pământul, lutul pe care existăm, pe care îl marcăm prin faptele noastre, lăsăm semne și care ne cuprinde în el pentru a renaște într-o multitudine de forme ale vieții, ale organicului și anorganicului. La un

¹¹ Dorel Găină, în *Catalogul expoziției Mărtei Jakobovits*, Cluj-Napoca, 2000

¹² Vasile Drăguț, în *Arta*, nr. 6, 1984

¹³ Péli Elemer, *Tárlat után Jakobovits Miklós és Jakobovits Márta műtermében* (În urma unei expoziții – în atelierul lui Jakobovits Miklós și Jakobovits Márta), în *Dolgozó nő*, november 1979

moment dat a dat expresie acestor senzații și stări mai difuze ori mai evidente (pregnante) prezente în ființa sa chiar din primii ani după absolvire, dornică să „capteze” în lucrările sale ceea ce s-ar pierde și nu ar mai fi cunoscut dacă nu ar exista arta. E ca o dizolvare în natură, în univers, o scufundare în adâncurile ancestrale pentru a aduce mărturii despre trecerea noastră prin timp. De aceea multe din lucrările sale, mai ales din ultimele două decenii, seamănă cu cele din natură care, sub mâna măiastră a artistei, au captat urmele, semnele, ridurile existenței milenare a omului. Par arhaice unele, altele asemenea celor din natură, fragmente ale unor culturi străvechi ori tăblițe cu însemnări importante, semne inițiatice care au legătură cu căutarea, cu meditația asupra a ceea ce înseamnă continuitate, cu frumusețea adevărată din noi și din natură.

Este și motivul pentru care a renunțat la reprezentarea figurativă în favoarea formelor tot mai apropiate de cele din natură, impregnate de semnele, de semnalele datorate credinței sale în ceea ce este sacru în noi, a încrederii în ceea ce este peren, a respectului său față de cultură și artă, fără de care nu am fi putut evolua, nu am fi putut exista în timp. Ea a continuat să lucreze pe cicluri, pe familii de forme ce sugerează diversitatea și continuitatea. Unele dintre lucrările sale sunt grupate astfel încât să exprime căutarea, să sugereze drumul, firește un drum inițiativ în spațiu, dar mai ales în timp, în adâncurile ființei umane, pentru a afla calea prin care am putea comunica cu străbunii. Și ce alt material putea fi mai potrivit pentru a transmite astfel de mesaje decât lutul, pentru a transmite acea contopire a omului cu natura, cu miturile și însemnele noastre pe Terra? Prin faptul că exprimarea vizează preponderent sensibilitatea la nivel spiritual se instituie și s-a instituit chiar de la început un regim favorabil întreținerii în jurul lucrurilor a unci atmosfere de mister. Putem vedea lucrările sale ca pe un manuscris fără sfârșit, întoarsă cu fața către îndepărtatele tradiții de artă, prin felul de a înțelege viața continuu și indestructibil.

Expozițiile sale personale au fost gândite ca spațiu expresiv total de comunicare artistică, structurate pe un anumit fel de expunere în care se stabilește o întreagă țesătură de relații între lucrări, având un rol hotărâtor de comunicare, îndreptate spre ritmurile permanente dar și imanente ale lumii.

Márta Jakobovits iubește mai ales lutul, ca material de lucru, dar tot ea spune că artistul poate utiliza orice material pentru a se exprima, de la desen și până la cele mai moderne descoperiri ale tehnicii, în vederea exprimării ideilor proprii, a relațiilor cu lumea. Completarea, combinarea sau înlocuirea materialelor tradiționale și durabile cu materiale banale, efemere lărgeste modalitățile de exprimare. Dar materialele ceramice sunt ceva mai mult, ele sunt purtătoarele elementelor străbune ale relațiilor spirituale seculare¹⁴, iar lucrările moderne de artă pot să continue în mod magic marea taină inițială, pot fi astfel în contact cu intangibilul, cu inefabilul.

¹⁴ Kántor Lajos, *Kitágul a világ (Kerámiáról műfaji átcspásokról - Jakobovits Márta val) - Lumea se dilată ... cu Márta Jakobovits despre ceramică, întrepatrunderea genurilor* în *Útunk*, nr. 1, 1989

Márta Jakobovits se referea la lucrări purtătoare de energii spirituale care s-au născut din intense pomiri interioare. Pentru ea ceramica este un domeniu special, purtător al unor secrete speciale ale existenței, emană energii benefice, dar trebuie să te concentrezi cu răbdare pentru a le exprima la rândul său, pentru a „capta” mesajul de dincolo de timp al materiei străbune, comunicând cu moștenirea milenară a timpurilor metafizice, prin atragere-palpare și creare¹⁵. Ea descoperă frumusețea pretutindeni, are darul de a se înfiora în fața celor mai umile forme din natură, privite poate și de alții înaintea sa, descoperă asemănări formale între elemente brute, neprelucrate și cele datorate mâinilor sale. Le combină, recrează o legătură tainică dintre viață și artă, între real și metafizic, ceea ce devine spre metaterra, o armonie universală spre care aspiră, ceea ce este etern în ființa noastră. Tocmai de aceea lucrările Mártei Jakobovits presupun o îndelungată și răbdătoare elaborare, ridicându-se la un înalt prag intelectual și spiritual. Ea caută, descoperă astfel noi disponibilități ale materiei, ale emailurilor, experimentează, dar la capătul drumului pe care ea îl continuă chiar și atunci, a aflat secrete pe care le include în taina creației. Chiar și ceea ce pare neterminat, inform primește sens, privitorul are prilejul de a fi părtaș la nașterea unor lucrări minunate ca unicate, dar care își dezvăluie energiile, sensurile adânci numai în grup, numai într-o interdependență pentru a forma o cale a comunicării. E privește cu o imensă curiozitate, atentă, miracolul lumii, dorind o contopire a sa cu secretele existente. Există o iubire imensă pentru materia cu care lucrează, care include ceva mistic, ceea ce o îndreptățește să-și numească lucrările din ultimii ani metaterra.

De aceea lumea formelor sale ne apare familiară și în același timp o privim fascinați. Lumea aceasta devine a noastră, umană, apropiată. Márta Jakobovits își așează lucrările pe jos, subliniind ideea de drum de parcurs, spațiul își pierde dimensiunile reale. Ordinea căutată de ea contribuie la prezența unui spirit, spiritul lumii. Ele manifestă densitatea, duritatea ori perisabilitatea și își păstrează o concretețe sigură, dar transmit și ceea ce este eternitate și armonie, racordate la arhetipuri străvechi ori sunt asemenea unor simple forme – pietre șlefuite de curgerea apelor.

Obiectele, formele create de Márta Jakobovits în ultimele două decenii nu sunt descriptive și au o filozofie axată pe continuitate și permanență. folosindu-se de cele apropiate de amorf ori de formele geometrice simple ce nu au nimic spectaculos. Chiar și când sunt obiecte utilitare par să se adune într-un singur concentrat de substanță, datorat unei cunoașteri profunde și continue, exercițiul continuu fiind în beneficiul unei înalte exigențe, printr-o discretă dar perpetuă înnoire. Aș zice că lucrările sale ne ajută să reînvățăm să vedem, „să citim” în formele artei și ale naturii, să observăm semnele din jurul nostru. Atentă la sugestiile oferite de formele naturale, atentă și la marile creații ale omenirii, asimilând ceea ce se potrivește cu sufletul său în intimitatea atelierului, este atentă și la materia cu care lucrează, cea mai veche de care s-a folosit

¹⁵ Márta Jakobovits, *Amsterdami élményeim maradok az anyag, az agyag Közelében (Impresii din Amsterdam. Rămân în apropierea materialului)* în *Bihari Nápól*, 27-28 noiembrie 1999

omul, lutul. Simțim imediat iubirea și respectul ei pentru acest material, iar lutul prinde viață în mâna artistei, devine suplu, cald, răspunzând, contopindu-și ritmurile și vibrațiile cu ale creatoarei. Ni se pare tulburător că ea, în loc să se afirme, să domine materia, se ascunde, dintr-un act de umilitate și lasă formele să se nască firesc, pentru a prinde pulsul materiei. Trăind prin ele, ne invită și pe noi să ne întoarcem la simplitate¹⁶. Ea modelează forma primind recunoscătoare sugestia materiei, alegând ceea ce este adevăr permanent din cultura civilizația trecutului și a prezentului, iar exercițiul privitului, exercițiul modelării ce s-a materializat în sute și sute de forme, o fac să presimțită uimită devenirea lor. Revine iar și iar asupra materiei, parcă și mai curioasă, și mai pasionată, neîncetând să se emoționeze în fața miracolului creației.

Se întoarce la forme arhaice, fără să fie însă vorba de un arhaism estetizant, ci mai curând de un animism, de o viață secretă a materiei ce trebuie captată, de un anumit misticism al materiei ca purtătoare de forțe spirituale.

Cu prilejul expoziției sale personale „Metaterra”, din martie 2006 la Muzeul de Artă din Cluj, istoricul și criticul de artă Negoită Lăptoiu scria că „prin fascinația unei creații care a valorificat cu maximă eficacitate expresivitățile plurivalente ale ceramicii, Márta Jakobovits a transformat generosul spațiu expozițional de la parterul Muzeului de Artă clujean într-un tulburător spectacol de obiecte orânduite în cursive, incitante și evocative instalații. Vizitatorul se trezește antrenat într-un ispititor pelerinaj printre registrele unor fășii prelungi de nisip pe care sunt distribuite zeci de forme asociate în funcție de semnificațiile pretextului inspirativ. Avem prilejul de a efectua un ademenitor periplu în timp, descoperind structuri, semne, simboluri, desprinse din vastul univers al unui trecut marcat și stăpânit de forme primare, fundamentale ale existenței¹⁷.

În expozițiile organizate în ultimii ani a expus casete, tăblițe, obiecte – recipiente, forme atent, laborios create, pe suprafața cărora așterne prețiozități de culoare datorate unor oxizi obținuți prin ardere. Tocmai pentru că privește natura ca pe o criptogramă plină de semne, începe demersul creator de la regulat la inform și expresiv, sau de la abstracțiune la informal, pentru a pătrunde tainele materiei.

Oscilează între un figurativ stilizat până la esență, recognoscibil obiectual cu partea activă a unor imagini arhetipale, uneori simbolice, forme abstracte, cu altele de un aparent amorf și inform și îi „cere” lutului ce ne cuprinde pe toți și tot ce e pe pământ să restituie infinitele forme pe care le-a înglobat în interiorul său, cu toate tainele lor. De aceea, cred că ea simte această materie ca pe o concentrare supremă a tuturor posibilităților creației și asupra ei, pentru a deveni formă purtătoare de semne, trebuie să lucreze cu toate elementele, apa, aerul, focul și sufletul. Neobosită, cu pasiunea exploratorului, Márta Jakobovits creează în toate materialele și tehnicile legate de pământ, folosite din Occident până în Orient, cum este raku-ul japonez, prin care șamota,

¹⁶ Maria Zintz, *Metaterra, Márta Jakobovits*, în Catalogul Expoziției Personale la Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 13.12.2003-24.01.2004

¹⁷ Negoită Lăptoiu, *Expoziția „Metaterra” de Márta Jakobovits*, în *Adevărul de Cluj*, 28 martie 2006

caolinul, lutul devin formă. Dar în ultimele decenii s-a apropiat de materialitatea mai bogată a șamotei, care își păstrează austeritatea formei originale. Ea îi aplică șamotei numeroase soluții de colorare cu ajutorul glazurilor, Márta Jakobovits, fiind acum o mare maestră, o „vrăjitoare” a tehnicii raku, prin care prin atmosferă oxidantă, în reducere și prin ardere cu sare sau cu alte adaosuri, ajunge la rezultate uimitoare.

Texturi zgrunțuroase, aspre, chiar dure, ori păstoase, mătăsoase, mate, lucioase sau aparent fluide, moi, devin volume, forme pure, ivite parcă din atemporal sau dintr-o lume neprihănită, fără vârstă. Unele forme pot fi considerate ca o ultimă consecință a schematismului, deoarece reprezintă echivocul dintre iluzia de figurație și înlocuirea sa printr-o măturie, ori un fragment. Sunt lucrări care din dorința de a ni le apropia sau a ni le restitui mai bogate sunt grafiate și colorate, uneori în tonuri incerte, cu calități metalice sau cu texturi granuloase, cel mai adesea în rafinate acorduri, magmele pastei rămânând sublimite în cromatizări delicate. În creația Mártei Jakobovits este prezentă marea lecție a maximei economii de mijloace a limitării voite și consecvente la elemente minime ce ne amintește de laconismul oriental (de care ne amintim cu un sentiment al lumii care nu opune haosului ordinea, ci le contopește, la fel ca și finitul și infinitul, mișcarea cu repausul).

Morfologia minerală a materialelor modelate în toate tehnicile cunoscute ori descoperite de ea după un îndelungat exercițiu, puterea sintetică a formelor simple și a semnelor însoțite de emoția culorilor fac ca lucrările sale să rămână adânc în memoria noastră. Criticul de artă Ileana Pintilie nota în catalogul expoziției organizată la Timișoara în 2008 că, Márta Jakobovits, creatoare cu lungă experiență, deține știința prelucrării substanțelor provenite din *terra*, alchimia secretă a transformării lor printr-o transmutație – într-o materie nouă, mai rafinată, deoarece adaugă un *conținut* cultural formelor asemănătoare cu cele găsite sau extrase din natură. Noile obiecte sunt rezultatul unui proces complex de creație, care pornește de la lumea formelor reale și o asimilează, pentru a-i adăuga un nou conținut¹⁸.

Titlurile lucrărilor, ale compozițiilor, puse chiar de Márta Jakobovits, sunt elocvente pentru încărcătura lor expresivă, care transced realul *Straturi în timp* (instalație), *Caseta magică* (lut, tehnica raku), *Detaliu din Metaterra* (porțelan, faianță, materiale diferite), *Metaterra 2000* (instalație), *Pietrele mele* (raku), *Piatra mamă* (lut), *Idoli* (lut), *Călătorie în timp* (lut), *Tăblițe cu mesaj* (raku), *Metamorphosis – Mimesis* (ceramică, nisip, alte materiale) etc. Toate experimentele, numărul imens de lucrări create de ea, pasiunea pusă în întreprinderile sale, participările impresionant de numeroase la expoziții și simpozioane pentru a comunica cu lumea, totul își află rostul prin profundele sale căutări artistice. Titlurile de lucrări sunt și ele grăitoare despre preocupările coloristice ale Martei: *Forma albastră*, *Vasul albastru* (raku), *Mesajul alb*, *Ritmul albastru*, *Semnul albastru*, *Relația albastră*, *Dealuri albastre*, *Dealul*

¹⁸ Ileana Pintilie, *Márta Jakobovits, Metaterra*, 2008, Timișoara, Galeria Calina

alb-negru, (Experimente de glazuri turcoaz), *Dealuri albe cu urme negre*, *Forme alb-negru*, *Starea turcoaz* etc. Multe sunt în albastru, albastru turcoaz, cu irizări de albastru, arâmiu, ruginiu, alb, cu densități și străluciri bănuite în interiorul materiei. Utilizând tehnica raku, acoperă piesa din șamotă cu pământ, care crapă la ardere. În urma procesului complex de creare al acestor glazuri puse succesiv, se imprimă pe obiect un desen negru, obținut din fum. Ileana Pintilie, observa că aceste jocuri desfășurate între doi poli ficși – de mimare a naturii sau de valorificare a amintirilor culturale – pun în valoare când unele, când altele dintre cele două aspecte ale lumii create de ceramistă¹⁹. Seriile sale de obiecte, alcătuind ansambluri de forme înrudite se constituie de multe ori ca un fel de *jurnal ceramic*. Lucrările sunt aranjate cu multă răbdare de Márta Jakobovits și fiecare piesă își află locul ei. *Metaterra* e concepută într-un spațiu oval, semn al armoniei și al permanenței. Piese cuprind forme rotunde, geometrice, concentrate cuprinzând elemente de peisaj, (deal, platou), bile, unele ce seamănă cu cele din natură (pietre), cu construcții (temple), tăblițe, manuscrise, suluri, fragmente, mărturii cu aer vetust, în dominantă albastră, cu irizări arâmii, cu mici accente de alb.

Drumul inițiat „presărat” cu semne, cu forme în fragment, cu suluri, par să ascundă taine importante ce se cer cercetate, miracolul perenității. *Drumul turcoaz* (instalație ceramică, nisip, alte materiale), urmează un traseu drept, sugerând continuitatea, piesele, dintre cele mai simple, fiind așezate pe hârtie manuală, care la rândul ei ne transmite un simbol al trecutului, al vetustului. Urmând acest drum al inițierii trebuie să fii pregătit – pare să spună autoarea – să pătrunzi într-o aventură a cunoașterii, drumul ne duce spre trecut, tot atât cât în viitor, tot mai adânc, de fapt în ființa noastră și în existența lumii. *Misterul pietrelor* ne atenționează că și cele mai modeste, simple forme ale naturii poartă însemne ale existenței noastre, vorbesc despre frumusețile Terrei.

Unele piese, ovale, pătrate, dreptunghiulare simplificate, sunt numite de Márta Jakobovits *Dealuri albe*, *Dealuri albastre*, *Platou* (peisaj), pot sugera forme de peisaj văzute de sus, cu matități, cu zone rugoase, cu albiile de ape, unele secate, altele ne duc cu gândul la prezența apei, datorită fluidității liniilor, a insulelor, într-un mod uimitor, culorile – datorate oxizilor și fumului având calitatea de a le conferi o viață ascunsă în ele, iar ritmul prezent pe suprafețele lor determină tensiuni ce dezvăluie că materia încă lucrează.

Alte lucrări amintesc de tumuli vechi, de temple antice, de turnuri, forme ce ne duc cu gândul la Anatolia ori Egipt (*Călătorie în timp*, *Jurnalul de ceramică*). Piese de diferite dimensiuni sunt atent grupate și orice schimbare duce la determinarea unui alt sens. Suprafețele unor lucrări au o textură atât de fină (*Călătorie în timp*) încât se instaurează firesc o stare de liniște, deși formele chiar simple includ tensiuni prin prezența unghiului ascuțit care îl încoronează.

¹⁹ *Ibidem*

Chiar și formele numite *Forme minimale* conțin mesaje, însemne ale existenței umane, o frumusețe proprie care ne invită să observăm și cele mai simple forme din natură sau create de mâna omului. Márta Jakobovits, după o muncă atât de intensă, a ajuns să spună ceva important cu mijloacele cele mai simple.

CURRICULUM MARTA JAKOBOVITS:

JAKOBOVITS MÁRTA

născută la 22 septembrie 1944, la Santău, jud. Satu Mare, România

Adresa: 410026 Oradea, Str. Brașovului nr. 39, România

Tel.: 00-40-259-475206

Fax: 00-40-259-432884

Email: mjakobovits@yahoo.com

STUDII:

Școala Tehnică de Arhitectură, Oradea/Cluj, promoția: 1961-1964

Institutul de Arte-Plastice Ion Andreescu, Cluj, promoția: 1965-1971

Doctor of Liberal Arts, Universitatea de Artă și Design, Budapesta, 2006

PROFESORI: Ana Lupaș, Mircea Spătaru,

MEMBRĂ A ORGANIZAȚIILOR, ASOCIAȚIILOR DE ARTIȘTI:

- Din 1975 membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România,

- Asociația Artiștilor Plastici și Decoratori din Ungaria,

- Centrul de Studii Creștine - Oradea,

- Breasla Barabás Miklós - Cluj,

- din 1997 membră în Consiliul de Conducere al Asociației Internaționale Christian Artist Europe - Rotterdam - Olanda,

- din 2002 membră în conducerea Academiei Europene de Cultură și Artă din Rotterdam, Olanda,

- din 2004 membră al Academiei Ungare de Artă din Budapesta

APRECIERI ȘI PREMII:

HONORABLE MENTION - MINO'89 - Japonia,

Bursă de studiu - Fundația Soros - 1992,

Premiul Szolnay Sándor - EMKE - Cluj - România,

Bursă de cercetare - Ministerul Cultural Ungaria - 1998,

Premiul Körösi Csoma Sándor - Covasna - România - 2001

Premiul Pentru Cultura Maghiară - 2004

Premiul de Excelență - 2004

Premiul Artelor focului - Uniunea Artiștilor Plastici din România - 2007

EXPOZIȚII PERSONALE:

- 1969 - Muzeul Arany János - Salonta - România,
- 1971 - Galeria de Artă - Oradea - România,
- 1973 - Muzeul de Artă - Sfântul Gheorghe - România,
- 1979 - Muzeul Țării Crișurilor - Oradea - România,
- Muzeul de Artă - Cluj - România,
- 1980 - Galeria Westrenen - Ms't Goy - Olanda,
- 1986 - Galeria Malecke - San Wendel - Germania,
- 1986 - Volksbank - San Wendel - Germania,
- 1988 - Optik Groschupf - Maisach - Germania,
- 1991 - ARTSI - Siilinjärvi - Finlanda,
- 2000 - Clubul Presei - Oradea - România,
- Dorotya Galéria - Budapesta - Ungaria,
- 2001 - Muzeul Rákoczy - Sárospatak - Ungaria,
- Turnul Bisericii Reformate - Salonta - România
- 2003 - 2004 Muzeul Țării Crișurilor - Oradea
- 2005 - Galeria ARTIS , București, România
- Galeria de Artă Vizuală, Oradea, România
- 2006 - Muzeul de Artă , Cluj, România
- 2007 - Galeria Calina, Timișoara, România
- 2009 - Galeria orășenească, Nyíregyháza - Ungaria
- 2010 - Posticum, Oradea, România

PARTICIPĂRI LA EXPOZIȚII: INTERNAȚIONALE, NAȚIONALE ȘI DE GRUP /selecție/:

- 1973 - Trienala Artelor Decorative - București, România,
- 1974 - Expoziție Festivă - Galeria Nouă - București - România,
- Expoziția Simpozioanelor Naționale de Ceramică și Sticlă - București
- 1976 - Expo Test '76 - Cluj - România,
- Bienala Internațională de Ceramică de Artă - Vallauris - Franța,
- Trienala Internațională de Arte Decorative - Sopot - Polonia,
- 1977 - PORTELANUL - Sala Eforie - București, România,
- Concursul Internațional de Ceramică de Artă, Faenza - Italia,
- Expoziția Simpozionului Național de Porțelan - Cluj, România,
- Expoziția Simpozioanelor de Creație, Căminul Artei - București - România,
- Trienala Artelor Decorative - Oradea - România,
- 1978 - CERAMICA 7 - Hanul cu Tei - București - România,
- Expoziția Conferinței Naționale a Artiștilor Plastici din România - București:
- Bienala Internațională de Ceramică de Artă - Vallauris - Franța,
- Concurs Internațional de Ceramică de Artă - Faenza - Italia,
- 1979 - Trienala Internațională de Arte Decorative - Sopot - Polonia,
- 1980 - Quadrienala Artelor Decorative - București - România,

- Quadrienala Artelor Decorative - Erfurt - România,
- 1981 - MEDIUM - Sft. Gheorghe - România,
- 1982 - Concursul Internațional de Ceramică de Artă - Faenza - Italia,
- 1984 - Quadrienala Artelor Decorative - București - România,
- MOBIL-FOTOGRAFIA - Oradea - România,
- Expoziția la Teatrul Foarte Mic - București - România,
- 1986 - Concursul Internațional de Ceramică de Artă - Faenza - Franța, Italia
- 1987 - Concursul Internațional de Ceramică de Artă - Faenza - Italia,
- Concursul Internațional de Ceramică de Artă - Perugia - Italia,
- 1989 - Expoziția Internațională de Miniaturi de Artă - Toronto - Canada,
- Festivalul Internațional de Ceramică Mino'89 - Japonia,
- Concursul Internațional de Ceramică de Artă - Perugia,
- 1990 - Trienala Mondială de Ceramică Mică - Zagreb - Croația,
- 1991 - LUMINA; APĂ; CULOARE - Oradea, București - România,
- 1992 - VARADINUM, Cetate - Vár - Fortress - Oradea - România,
- 1993 - Trienala Mondială de Ceramică Mică - Zagreb - Croația,
- VARADINUM - A fi prezent - Oradea - România,
- 1994 - 100×ARTA - Covasna - România,
- 1995 - 1996 - CORPUS - Kaposvár, Budapesta - Ungaria,
- ZIDUL - Expoziție internațională de grafică mică - Szeged - Ungaria,
- 1997 - Expoziția Breslei Barabás Miklós - Tg. Mureș - România,
- 1998 - HIPERBOLIA - Oradea - România,
- FEREAȘTRA - Covasna - România,
- Galeria Contemporană Maghiară - Dunaszerdahely - Slovacia,
- 1998 - ART-EXPO, Műcsarnok - Budapesta - Ungaria,
- Bienala Internațională - ARTELE FOCULUI - București - România,
- Salonul Bienal Național de Sculptură Mică - Arad - România,
- Arta hârtiei - Oradea - România,
- Expoziția Christian Artists Europe - Doorn - Olanda,
- 1999 - Artiștii hârtiei - Kaposvár - Ungaria,
- Christian Artists Europe - Doorn - Olanda,
- ZIDUL - Expoziție Internațională de Grafică Mică - Kaposvár - Ungaria,
- 2000 - Expoziția Studioului Internațional de Ceramică - Kecskemét - Ungaria,
- Cele patru elemente. Expoziție internațională - Kaposvár - Ungaria,
- 2002 - Timpul Hârtiei - Expoziție internațională - Kaposvár - Ungaria,
- Arta Maghiară din România 1965-1975 - Muzeul Ernst - Budapesta - Ungaria,
- INTERACȚIUNE - Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét - Ungaria
- 2003 - INTERACȚIUNE II - Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét

- Ungaria,
- Expoziția Academiei Europene de Cultura și Artă - Doorn - Olanda - Romania,
- 2004 - INTERACȚIUNE III - Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét
- Ungaria,
- Expoziția Academiei Europene de Cultura și Artă - Doorn - Olanda - Romania,
- 2005, 2006, 2007, 2009 - Expoziția Academiei Europene de Cultura și Artă - Doorn - Olanda - Romania
- 2009 – Ceramica Românească Contemporană Mogoșoaia - Mogoșoaia - România,
- 2009 – Trienala Artelor Decorative Palatul Cotroceni București,
- 2010 – EUROPEAN CERAMIC CONTEXT, Bornholm , Danemarca,
- L'art céramique contemporain roumaine - Paris,
- Christian Artists Seminar 2010, Doorn - Olanda,
- 1984 - Simpozionul Național de Sticlă - Pădurea Neagră - România,
- 1986 - Simpozionul Național de Faianță - Sighișoara - România,
- 1989 - Simpozionul Național de Faianță - Baia-Mare - România,
- 1990 - Tabăra Internațională de Creație - Hajduböszörmény - Ungaria,
- 1992 - INTERACTION IN CERAMICS - Helsinki - Finlanda,
- 1994 - Tabăra Internațională de Creație - Siklós - Ungaria,
- 1997, 1998, 1999 - Christian Artists Europe - Doorn - Olanda,
- 1998 - Tabăra de Ceramică - Mór - Ungaria,
- 1999 - CERAMIC MILLENIUM - Amsterdam - Olanda
- Simpozionul Studioului Internațional de Ceramică - Kecskemét - Ungaria,
- 2000 - Simpozionul Internațional de Creație în hîrtie - Simonfa - Ungaria,
- Simpozionul la Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét - Ungaria
- Tabăra Internațională de Creație în hîrtie - Simonfa - Ungaria
- 2002 - Simpozionul Național de Ceramică - Baia-Mare - Romania -
- INTERACȚIUNE I - Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét - Ungaria
- 2003 - Conferința Academiei Europene de Cultură și Artă, Doorn - Olanda
- INTERACȚIUNE II - Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét – Ungaria
- 2004 – Simpozionul INTERACȚIUNE III – Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét, Ungaria
- Simpozionul MULTICULTURALITY – Academia Europeană de Artă și Cultură, Olanda

LUCRĂRI ÎN COLECȚII:

- Muzeul Țării Crișurilor - Oradea - România,
- Colecția de Artă Contemporană - București - România,
- Colecția de Artă Covasna - România,
- Galeria de Artă Contemporană Maghiară - Dunaszerdahely - Slovacia,
- IRIS - Muzeul de Porțelan - Cluj - România,
- Studioul Internațional de Ceramică - Kecskemét - Ungaria,
- Muzeul Rákóczy.- Sárospatak - Ungaria
- Muzeul de Artă - Cluj-Napoca
- Muzeul de artă, Baia-Mare
- Colecția de artă a Centrului Cultural de la Szarhegy
- Colecția Jecza Peter , Timisoara
- Continental Art Centre – Rotterdam -Olanda

ACTIVITATE DE ORGANIZARE /selecție/:

- 1992 - Expoziția Artiști Plastici din Orădea - Debrecin - Ungaria,
- 1992 - Expoziția internațională CETATE-VÂR-FORTRESS - Oradea - România,
- 1993 - Expoziția internațională A FI PREZENT - TO BE PRESENT - Oradea - România,
- 1999 - Forumul de Artă Central Europeană - Oradea - România,
- 2001 - Simpozionul de ceramică - Kecskemét - Ungaria
- 2002 - INTERACȚIUNE I - Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét - Ungaria
- 2003 - INTERACȚIUNE II – Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét - Ungaria
- 2004 - INTERACȚIUNE III – Studioul Internațional de Ceramică din Kecskemét - Ungaria

DOCUMENTAȚIE, BIBLIOGRAFIE:

FILME:

- Jocul cu lutul, cu apa, cu focul - Olga Bușneag - 1978,
- Vizita în atelierul lui Márta și Miklós Jakobovits - Emil Lungu - 1979,
- În atelierul artiștilor plastici Márta și Miklós Jakobovits - Marius Tabacu - 1995,
- Portretul artistului - Mogyoróssy István - 1995,
- Jakobovits Márta și Miklós - Xántus Gábor - 1997,
- Simboluri și semne - Papp Kinga - 1998,
- Expoziția Arta Hirtiei - Papp Kinga - 1998,
- Dialog - Nagy T. Katalin - 1999,
- Arta artistelor - Papp Kinga - 1999,
- Expoziția Martei Jakobovits la Muzeul din Sárospatak – Beck György – 2001,

- Expoziția Martei Jakobovits la Muzeul Țării Crișurilor- Ramona Novicov, TVS – 2004,
- Metaterra, Expoziția Marta Jakobovits la Galeria Calina – Doru Tulcan, 2008
- Metaterra, Romul Nuțiu, 2008

CĂRȚI:

- Mircea Țoca: Artiști orădeni - Editura Meridiane - 1983,
- Art Diary; The World Art Directory - Giancarlo Politi - Milano - Italia - 1983,
- World Encyclopedia of Contemporary Artists - Selezione - Bologna - Italia - 1984,
- Time Capsule, a Concise Encyclopedia of Woman Artists - New York - 1995,
- Banner Zoltán: Arta plastică transilvăneană în secolul XX - Budapesta - 1990,
- Enciclopedia artiștilor români contemporani - Editura Arc 2000 - București - 1998
- Enciclopedia Contemporană de Artă Maghiară – Budapesta – 2000,
- Mircea Deac :Lexicon Critic și documentar. Pictori, sculptori și desenatori din România- 2008

Németh Júlia : Jakobovits Márta, Editura Pallas Akadémia, Miercurea-Ciuc, 2009

ARTICOLE ÎN REVISTE ȘI ZIARE/selecție/:

- Fábián Sándor: Măinile ceramistei - Előre - București - 1978,
- Murádin Jenő: Portretul ceramistei - Új élet - Cluj - 1979,
- Kántor Lajos: Interpretarea lumii - Új tükör - Budapesta - 1980,
- Vasile Radu: Márta și Miklós Jakobovits - Steaua, nr. 12 - Cluj - 1980,
- Vida Gheorghe: Marta Jakobovits - Arta, nr. 10, 12 - București - 1980,
- Vasile Drăguți: Marta Jakobovits - Arta nr. 6 - București - 1984,
- Erdélyi Lajos: Doi artiști orădeni - Új élet, nr. 1 - Cluj - 1984,
- Németh Júlia: Aprecieria internațională a lui Márta Jakobovits - Szabadság - Cluj - 1998,
- Kántor Lajos: Laudația familiei Jakobovits - Művelődés nr. 8 - 1994 - Cluj,
- Nagy T. Katalin: Interviu - Iparművészet nr. 4 - Budapesta - 1999,
- Gittai István: Interviu - Bihari Napló - 2000, II, 5-6, Oradea,
- Szombathy Balint: Zidul – Somogy – 2001,III.
- Balla Tünde: De vorbă cu Márta Jakobovits – Romániai Magyar Szó – 2003.I.30
- Szilágyi Aladár: Artista din Oradea la Academie Europeană – Bihari Napló – 2003.II.12
- Németh Júlia: Moștenirea celor trei turnuri albe – Szabadság – 2003.II.26
- Székely Sebestyén:György : METATERRA, Transindex, 16-04-2006
- Kántor Lajos: Az alkimista lány/21.század/ - Korunk , iunie 2006 – Cluj-Napoca
- Călin Stegorean : Marta Jakobovits : Metaterra, Ziarul Financiar, 24 martie 2006
- Claudiu Groza : „Momirea” spectatorului , Ziarul Clujeanului, 3-4 martie 2006

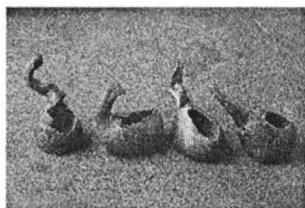
Németh Júlia: Metaterra, Expoziția Martei Jakobovits la Muzeul de Artă, Szabadság, 11 martie 2006, Cluj-Napoca

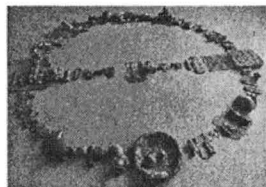
Călătorie în timp

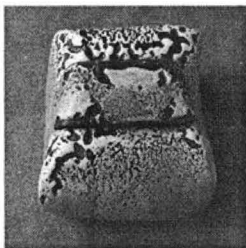
Început de pelerinaj

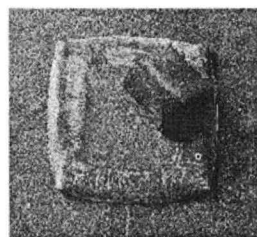
Capricii

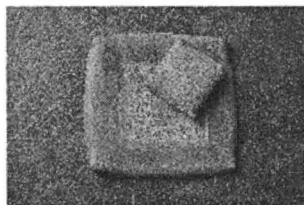
Cercul, Metamorphosis - mimesis

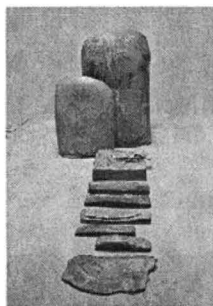
Peisaj alb

Meditație I

Meditație II

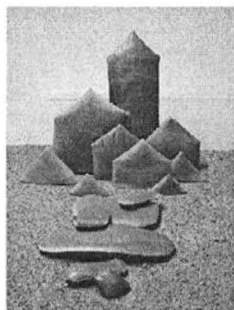
Memoria locului I

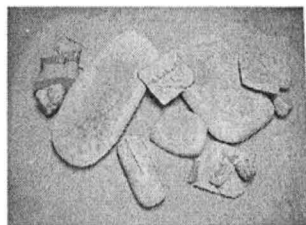
Memoria locului II

Memoria timpului

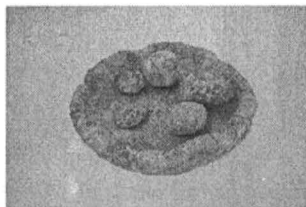
Pelerinaj

Peisaj variabil I

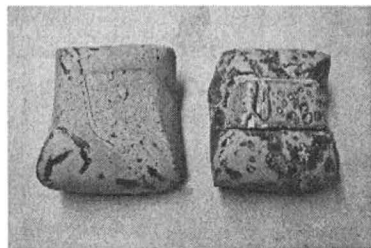
Peisaj variabil II

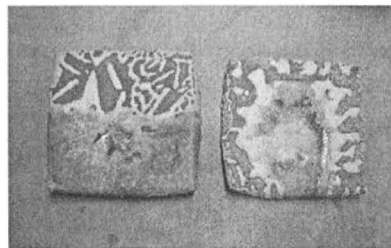
Platou

Platou peisaj

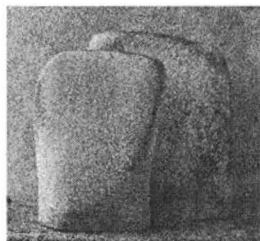
Secretul peisajului de iarnă

Test 1, Test 2

Interacțiune I

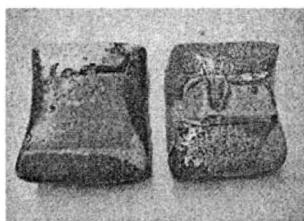
Forme perechi

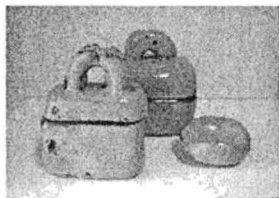
Interacțiune II

Dealuri albastre

Dealuri turcoaz

Obiecte